

Ἀνατροπή κριτηρίων

Γράφει ὁ Γ. - Σ. Πρεβελάκης*

Ο Κώστας Καραμανλῆς καὶ ὁ Γιώργος Παπανδρέου ἀνέλαβαν κόμματα γηρασμένα καὶ παρακμιακά. Οἱ πρῶτες τους ἀρχηγικές ἐμπειρίες στίς βουλευτικές ἐκλογές ἦταν ἀποθαρρυντικές. Μέσα σέ αὐτό τό κλίμα, ἔχασαν τόν πολιτικό τους προσανατολισμό· θεώρησαν κύρια ἀποστολή τους νά ὀδηγήσουν τό κόμμα στήν ἐξουσία. Ἄμα τῇ ἀναλήψει, οἱ πρῶτοι μῆνες τῆς διακυβέρνησης Καραμανλῆ καὶ τά πρῶτα πεπραγμένα τῆς κυβέρνησης Παπανδρέου ἔδειξαν ὅτι δέν εἶχε ἐκπονηθεῖ κανένα σχέδιο ἢ πρόγραμμα διακυβέρνησης.

Ὅμως, ἡ κατάκτηση τῆς ἐξουσίας δέν συνιστᾷ τό πραγματικό διακύβευμα. Ἐν συνδυασμῷ μέ τόν θεσμοποιημένο δικομματισμό, οἱ αὐξουσες δυσκολίες στήν διακυβέρνηση ἐξασφαλίζουν σχεδόν μηχανικά τήν ἐναλλαγή, ἀνεξαρτήτως ἀπό τήν ἀντιπολιτευτική πολιτική. Χωρίς οὔτε νά ἐπιταχύνει οὔτε νά ἐπιβραδύνει σημαντικά τήν ἐκλογική νίκη, ἡ ἀκραία ἀντιπολιτευτική στάση καὶ ἡ συστηματική παρεμπόδιση τῶν μεταρρυθμιστικῶν προσπάθειῶν κληροδοτεῖ στήν νέα ἐξουσία προβλήματα, τήν ἐπίλυση τῶν ὁποίων παρεμπόδισε ὡς ἀντιπολίτευση.

Κράτος καὶ Κόμμα, τά βασικά ἐργαλεῖα πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς πράξης, εἶναι διαβρωμένα. Τά ὑπουργικά γραφεῖα εἶναι ξένα σώματα μέσα σέ ἐχθρικά Ὑπουργεῖα· ἀγωνίζονται νά ἀντισταθοῦν σέ πιέσεις κομματικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν μηχανισμῶν, ἀντιπάλων ἢ φιλίων, κύριος στόχος τῶν ὁποίων εἶναι νά προωθοῦν μεμονωμένα συμφέροντα, κατὰ κανόνα ἀντιφατικά πρὸς τό γενικό καλό.

Ὑπέρμετρος δανεισμός, ὑποβάθμιση τῆς Παιδείας, κατάλυση τῆς ἀξιοκρατίας καὶ τῆς ἱεραρχίας, οἱ ὠρολογιακές βόμβες τοῦ παρελθόντος, ἐκρήγνυνται διαδοχικά. Σήμερα γίνονται ἀντιληπτές οἱ συνέπειες, δεκαετίες μετὰ ἀπό τίς σχετικές ἀνεύθυνες καὶ δημοκοπικές ἀποφάσεις.

Ἡ διαφθορά δέν ἔχει πλέον νόημα ἀποτρεπτικό καθὼς, γιά νά ἐξασφαλίζει τίς στοιχειώδεις ἀνάγκες του, ὁ μέσος οἰκογενειάρχης εἶναι ὑποχρεωμένος νά συμμετέχει σέ παράνομες δοσοληψίες. Παγιδευμένοι σέ τέτοια δίκτυα, οἱ πολίτες ἐλπίζουν καὶ ταυτοχρόνως φοβοῦνται τήν «πάταξη τῆς διαφθορᾶς», καθὼς ὁ καθένας λειτουργεῖ ἄλλοτε ὡς θύμα καὶ ἄλλοτε ὡς θύτης.

Μέ κάθε γενεά πού ἀπέρχεται, σβήνει ἡ μνήμη ἀπό παλαιότερες διοικητικές καὶ ἐκπαιδευτικές πρακτικές, ἀπό τό ὕφος καὶ ἡθος τῶν παλαιωτέρων. Ἀποκαλύπτεται τό κενό πού δημιουργήσαν οἱ «προοδευτικοί» νεωτερισμοί· εἶναι ὅμως ἀργά γιά νά πληρωθεῖ. Τά κριτήρια ἔχουν ἀλλοιωθεῖ. Καθὼς ἔδειξαν καὶ τὰ πρόσφατα ἐπεισόδια, στήν πολιτική καὶ κοινωνική ζωή τοῦ τόπου, ὡς βέλτιστον ὀρίζεται ἀπλῶς καὶ ἀποκλειστικῶς τό μὴ χεῖρον. Ὅπως στό προφητικό μυθιστόρημα τοῦ George Orwell, τό μέτρο σύγκρισης ἔχει ἐξαφανιστεῖ. Ἡ ἀνωμαλία θεωρεῖται ὁμαλότητα, τό ψεῦδος ἀλήθεια.

Τό μέγεθος τῶν προβλημάτων καὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων μετασχηματίζει τόν ἀρχικό ἰδεαλισμό σέ κυνισμό. Ὑψηλά ἱστάμενοι, ἀντὶ γιά ὑποδείγματα ἠθικῆς, μετατρέπονται σέ σύμβολα τῆς «ἐκδημοκρατισμένης» ἐλλαδικῆς διαφθορᾶς. Προδομένος ἔσωθεν, ὁ ἐκάστοτε Πρωθυπουργός ἀνακαλύπτει ὅτι ἡ ἐξουσία εἶναι κινούμενη ἄμμος, παγίδα προσωπικοῦ ἐξευτελισμοῦ. Ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Κώστα Καραμανλῆ ἔχει παραδειγματίσει τόν Γιώργο Παπανδρέου;

Δυστυχῶς, ἡ μάχη μοιάζει νά ἔχει ἤδη χαθεῖ. Οὔτε ὁ σημερινός Πρωθυπουργός ἔπραξε τὰ δέοντα ὡς Ἀντιπολίτευση. Τότε ἔπρεπε νά δημιουργηθεῖ τό κατάλληλο Κόμμα, τότε ἔπρεπε νά καθοριστεῖ ἡ κυβερνητική στρατηγική. Ἀντὶ γι' αὐτό ἐπέλεξε τό «ὄχι σέ ὅλα». Τά ἴδια ὀξύτατα προβλήματα κατατρύχουν τώρα τήν δική του κυβέρνηση. Μέ τήν στάση του ἐνίσχυσε νοοτροπίες ἀμφισβήτησης, μέ τίς ὁποῖες βρίσκειται ἤδη ἀντιμέτωπος.

Ἄν ἡ Νέα Δημοκρατία ἐπαναλάβει τὰ ἴδια λάθη, θά ἐπανεέλθει ἐνδεχομένως στήν ἐξουσία, θά πρόκειται ὅμως καὶ πάλι γιά Πύρρειο Νίκη. Εὐθύνη τῆς νέας ἡγεσίας εἶναι νά στηρίξει τόν Πρωθυπουργό ὅπου χρειάζεται, ἀκόμα καὶ σέ «ἀντιλαϊκές» μεταρρυθμίσεις, μέ πολιτικό κόστος. Πρέπει, κυρίως, νά ἐπεξεργαστεῖ κυβερνητική πολιτική, μέ ἐπιχειρησιακό χαρακτήρα· ὄχι μέ τήν συνήθη λογική ἐνός προγράμματος γιά προεκλογική χρήση. Ἀπαιτεῖται στρατηγική γιά τήν κατάληψη τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας· δηλαδή, ὁ ἐλεγχος τῶν μηχανισμῶν, χωρίς τοὺς ὁποίους ἡ ἐκλογική νίκη παραμένει νομικός τύπος. Χρειάζεται νά καθοριστοῦν προτεραιότητες, νά δημιουργηθοῦν κοινωνικές συμμαχίες. Οἱ πολίτες πρέπει νά προετοιμαστοῦν ψυχολογικά γιά θυσίες. Ἐπιβάλλεται νά ἀντικατασταθεῖ ὁ μεσογειακός βραχυπρόθεσμος τυχοδιωκτισμός ἀπὸ βόρειο-εὐρωπαϊκή μακροπρόθεσμη ὀργάνωση καὶ μεθοδικότητα.

Ἡ πολιτισμική ἐπανάσταση στήν πολιτική μπορεῖ νά φαντάζει οὐτοπική. Ὅμως, ἡ κρίση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις γιά πλήρη ἀλλαγή τῶν πολιτικῶν συμπεριφορῶν. Εὐθύνη τῶν πολιτικῶν εἶναι νά δώσουν σχῆμα στήν λαϊκή ἀπαντοχή.

***Ὁ κ. Γεώργιος-Στυλιανός Πρεβελάκης εἶναι Καθηγητὴς στὴ Σορβόνη καὶ NBG Senior Research Fellow, Hellenic Observatory, LSE.**